

NGÔN NGỮ HỌC VÀ VIỆT NGỮ HỌC

26-18

VĂN HÓA GIAO TIẾP CỦA NGƯỜI VIỆT QUA HÀNH ĐỘNG NGÔN NGỮ *CHỪ*

COMMUNICATION CULTURE OF VIETNAMESE
PEOPLE THROUGH "SCOLDING" LANGUAGE ACTION

MAI THỊ HẢO YẾN
(TS, Trường Đại học Hồng Đức)

Abstract: Scolding is a language action that is rather "sensitive" in spoken Vietnamese language. Scolding is not always the cutting insulting words, vulgar or non-standard words. There are many different communicative cultural styles that are expressed through this action. The below article will explore the unique culture of Vietnamese people in communication with the scolding language action.

Key words: Scolding; language action; communicative cultural styles.

1. Chửi là một hành động ngôn ngữ khá đặc trưng và hết sức "nhạy cảm" trong nói năng của người Việt. Có rất nhiều sắc thái văn hóa giao tiếp khác nhau được thể hiện qua hành động này. Trong một hành động ngôn ngữ cụ thể nhưng hết sức đặc thù như hành động ngôn ngữ chửi, phần nào đó, những nét bản sắc trong văn hóa giao tiếp của người Việt cũng có thể được bộc lộ.

2. Chửi gồm tự chửi và chửi đối tượng khác.

2.1. Tự chửi

Hành động ngôn ngữ luôn gắn với người nói và người nghe và luôn gắn với một ngữ cảnh nhất định. Hành động chửi cũng vậy. Trong truyện ngắn cùng tên của nhà văn Nam Cao, nhân vật Chính Chí Phèo đã nói: "*Người ta không thể chửi nhau một mình; chửi nhau một mình thì còn văn ve gì!*". Tuy nhiên, còn có một kiểu chửi khác, tuy không "phổ biến", nhưng cũng thường xảy ra, đó là: *tự chửi mắng*. Ví dụ:

(1): *Tôi xin lỗi... Cuối cùng anh lúng túng nói, mắt nhìn vào bàn tay mình như thể nhận ra ở đây một vật quái dị ở đâu gắn vào. - Tôi ngu xuẩn quá...*[Nguyễn Huy Thiệp, *Chửi thoátáng Xuân Hương*].

(2) *-Anh...anh...chỉ là...môt thằng... khôn*

nan! [Nam Cao *Đời thừa*]

(3) *Bà Lâm bảo: "Phải. Tôi ngu ngốc!"*

[Nguyễn Huy Thiệp, *Những bài học nông thôn*]

\ Trong 3 ví dụ trên, các nhân vật tự *chửi mắng* mình. Thường sự tự chửi này xảy ra với

hai khả năng: Một là, nhân vật tự chửi khi nhận ra một sai lầm nào đó, tự ân hận và tự chửi (1, 2); Hai là, người tự chửi không phải vì ân hận mà là vì giận dữ, và có thể tỏ vẻ thách thức với người nghe, kiểu như: *Phải. Tôi ngu ngốc!* (3); *Ngu ngốc thì đã làm sao!*...

Trường hợp thứ hai này, lời chửi là tự chửi (mình) nhưng phần nhiều hướng thông điệp chửi vào chính người nghe.

Trong thực tế giao tiếp, kiểu tự chửi cũng thường xuyên xuất hiện. Tự chửi gần như là sự tự hỏi cái, tự ăn năn về một việc làm không đúng nào đó (có thể là với SP2, hoặc với chính mình hoặc với ai đó...). Sự tự ăn năn hỏi cái ấy rõ ràng là một hành động "đẹp". Khi tự chửi, cũng là khi người nói – người chửi (tự chửi) đã "tỉnh ngộ", tự nhận trách nhiệm. Vì vậy, hành động này đáng được trân trọng. Bởi việc thừa nhận sai lầm của chính mình không phải ai cũng có thể làm được. Do đó, hành động ngôn ngữ chửi, mà chi quan niệm là một hành

động “phản chấn”... là hoàn toàn không thỏa đáng.

2.2. Chửi một đối tượng nào đó

Thứ nhất, chửi để cho đối tượng nhận ra lỗi, tức là người chửi cho rằng người bị chửi có lỗi. Ví dụ:

(4) *Tôi nói mà giọng run lên: “Anh khôn nan lắm! Con bé còn ít tuổi.”* [Nguyễn Huy Thiệp, *Những người thợ xé*]

Trong lời chửi, nhân vật *tôi* đã chỉ ra cho kẻ bị chửi biết lỗi, đó là “con bé còn ít tuổi”.

(5) *Lão Kiên chửi: “Thế mà có giáo dục à?”* [Nguyễn Huy Thiệp, *Không có vua*]

Lão Kiên chửi con trai của lão, bởi anh con trai này đã đánh em, vì cho rằng đứa em vô giáo dục. Kiểu chửi này, trong thực tế diễn ra khá phổ biến giữa những người trong gia đình, hoặc giữa những người có quan hệ thân thiết, chân thành. Việc chửi và chỉ ra lỗi mà người bị chửi đã phạm phải không bao giờ là sự “hạ nhục đối phương”. Trong một chừng mực nào đó, thì cách thức giao tiếp này cũng là tích cực và cần thiết để điều chỉnh những lệch chuẩn diễn ra trong đời sống.

Thứ hai, chửi để làm nhục đối phương, tức là để cho người bị chửi phải nhục nhã, mất danh dự. Lời chửi càng cay độc, thì càng tỏ ra hiệu lực. Ví dụ:

(6) - *Mày là thằng mỗ coi! Mày cay nghiệt lắm!* [Nguyễn Huy Thiệp, *Tâm hồn mẹ*]

Đây là một lời chửi cố ý soi mói độc ác. Bởi vì, nhân vật “mày” quả thật là một đứa trẻ mỗ coi

(7) *Phong bảo: “Khốn nạn! Thằng hèn như thế mà đi hiến thân cho nó.”* [Nguyễn Huy Thiệp, *Giọt máu*]

Đây là lời chửi của nhân vật Phong đối với người vợ (*Thiếu Hoa*) vì đã “hiến thân cho một thằng hèn” nào đó. Sự *khốn nạn* có lẽ còn nhiều hơn thế trong lời chửi đầy sự si nhục như vậy đối với một người đàn bà. Bởi “giá trị của một người đàn bà là người đàn ông mà họ yêu”. Kiểu chửi làm nhục đối phương diễn ra phổ

biến trong thực tế. Đối phương càng đau đớn thì mục đích chửi càng hiệu quả.

Thứ ba, chửi để giải tỏa bức tức Với mục đích này, các chuyên gia tâm lý cho rằng, nó lại hoàn toàn tích cực và có thể khuyến khích. Ví dụ:

(8) *Ông văng tục: “A... hóa ra mày làm thơ viết văn. Giời a! Thật là đồ chó... Hóa ra nhà tôi lại có một văn nghệ sĩ nữa kia! Rõ phúc nhà tôi to quá.. Mày định viết văn làm thơ dạy ai kia chứ...”* [Nguyễn Huy Thiệp, *Chú Hoạt tót*]

Trong những lời “văng tục” ra ấy, người ta thấy nổi tức giận của ông, vì đứa em trai lại đi làm một việc mà đối với ông là không thể chấp nhận được.

(9) *Bà Thiều đứng dậy lấy quần áo mặc vào người rồi quát tướng lên:*

- *Khóc cái gì? Cha bố cô! Có im đi ngay không bà lại cho cái và bây giờ!* [Nguyễn Huy Thiệp, *Huyền thoại phố phường*]

Bà Thiều “quát tướng lên” với những lời lẽ ghê gớm như vậy là vì bà đang xấu hổ (vời cô con gái), nhục nhã và cả sự cay cú bởi sự đều cang của kẻ mà bà vừa ốm ở... Và cũng bởi vì, cô con gái của bà đã chứng kiến tất cả. Cho nên, sau đó Nguyễn Huy Thiệp đã viết “*Lặng im một lát rồi nhận thấy mình vô lí, bà bỗng kéo cô con gái đang là người đi, mèm nhũn vào lòng bà và nói với giọng không ngờ: - Cứ sống đi con, rồi con sẽ hiểu cuộc đời. Khốn nạn! Khốn nạn vô cùng...!*”.

Thứ tư, chửi mắng để làm lạnh. Đây là cách làm lạnh hết sức đặc biệt, nhưng không phải là không có. Thường thì chửi khiến cho người chửi và người bị chửi trở nên xa cách, thậm chí thù ghét nhau. Nhưng rất nhiều trường hợp, trong thực tế thì việc chửi một ai đó, chứng tỏ người chửi - SP1 đang quan tâm đến người bị chửi - SP2. Và vì vậy, sự quan tâm đó - bằng chửi - có thể là dấu hiệu đầu tiên - mà SP1 “bật đèn xanh” cho SP2 biết. Ví dụ:

(10) *Anh Bường câu: “Thằng khi a, những nhay cảm vô lỗi sẽ làm tan nát cuộc đời mày*